

antifaSTR
antifastr@yahoo.com

τεύχος 7ο αθήνα 6/09

“Αν ο επόπτης με συμπαθεί και τον εξυπηρετώ σε αυτά που θέλει τότε είμαι καλή και τίποτα να μην κάνω. Αν είμαι καλή στη δουλειά μου αλλά αντιδρώ κιόλας και δεν είμαι και στις ορέξεις του ανά πάσα ώρα και στιγμή απολύομαι χωρίς κανένα λόγο. Μπορεί να πας το πρωί και να σου πει πέρασε στο λογιστήριο για να απολυθείς”.

Η εργασία αυτή στηρίχθηκε σε υλικό που συγκέντρωσαν οι συνδικαλιστικές οργανώσεις (παρέμβαση συνδικάτων, υλικό ΣΕΠΕ) που ανέθεσαν την έρευνα ενώ ειδικότερα η ΠΕΚΟΠ, ένα σωματείο που εκπροσωπεί εργαζόμενους σε συνθήκες πλήρους ανασφάλειας και επισφάλειας, φαινόμενο όχι ιδιαίτερα συχνό στην σύγχρονη εικόνα του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος συνέβαλε με την παράθεση μαρτυριών και καταγγελιών των εργαζομένων στον χώρο της καθαριότητας. Τέλος, αφιερώνεται σε ένα αθέατο αλλά βασικό συντελεστή της. Στην Κωνσταντίνα Κούνεβα, ιδιαίτερα δραστήρια γενική γραμματέα του πρωτοβάθμιου σωματείου που συνέβαλε στη συγκέντρωση του εμπειρικού υλικού της έρευνας και η οποία δυστυχώς, αυτές τις μέρες έπεσε θύμα αποτρόπαιας δολοφονικής επίθεσης με ανεπανόρθωτες βλάβες για την υγεία της.....

το παρόν κείμενο είναι αποσπάσματα από έρευνα του ΙΝστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ.

Έπρεπε να περάσουν πάρα πολλά χρόνια πριν βγουν στη φόρα (και όχι στη δημοσιότητα), αυτά που συνέβαιναν, και σύμφωνα με τα λεγόμενα των ίδιων των γυναικών, συμβαίνουν ακόμη σαν “εργασιακό παράπλευρο” στη δουλειά των καθαριστριών.

Μας τα μεταφέρουν αυτά οι ίδιες οι γυναίκες που έχουν δουλέψει για πολλά χρόνια μέσα σ’ αυτές τις συνθήκες και πια έχουν οργανωθεί και υπερασπίζονται συλλογικά τη σωματική τους ακεραιότητα και την ηθική τους υπόσταση. Τα υπερασπίζονται σαν αυτό που είναι – γυναίκες δηλαδή, σκληρά εργαζόμενες μέσα σε αντίξοες συνθήκες και πρόσωπα που αξιώνουν το σεβασμό όλων μας.

Για χρόνια ολόκληρα βέβαια πολλοί, πάρα πολλοί, ήξεραν αυτά που συνέβαιναν νύχτα και μέρα στα αμαξοστάσια,

Οι μαρτυρίες αναφέρουν ότι η εξευτελιστική μεταχείριση και η σεξουαλική παρενόχληση των εργαζομένων σε συνεργεία καθαρισμού από τους επόπτες ή ακόμα και από στελέχη της επιχείρησης ή του οργανισμού που έχει αναθέσει το έργο είναι καθημερινό φαινόμενο. Αναφέρονται, μάλιστα, περιπτώσεις εταιριών όπου εκδηλώνεται το φαινόμενο του εξαναγκασμού γυναικών, με εκβιασμούς και απειλές, να υφίστανται σεξουαλική εκμετάλλευση από στελέχη του οργανισμού που αναθέτει το έργο προκειμένου να εξασφαλιστεί η επόμενη εργολαβία. Οι γυναίκες που πέφτουν θύματα παρενόχλησης είναι κυρίως αυτές που βρίσκονται στην πλέον αδύναμη θέση, οι νέες αλλοδαπές, άγαμες μητέρες, διαζευγμένες, που δεν έχουν μόρφωση ή δεν γνωρίζουν ελληνικά, που βρίσκονται σε πιεστική οικονομική ανάγκη, ζουν με το φόβο της απέλασης κ.λπ. Οι γυναίκες που

έχουν κάποιου είδους στήριξη αν δεχτούν σεξουαλική παρενόχληση παραιτούνται, αλλά οι γυναίκες που δεν έχουν οικογένεια, βρίσκονται σε πιεστική οικονομική ανάγκη και δεν μπορούν να αντιδράσουν με παραίτηση προσπαθούν να ελιχθούν με διάφορους τρόπους. Τα θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης υποφέρουν από πολύ σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα, ντρέπονται να ζητήσουν βοήθεια ή δεν ξέρουν από πού να τη ζητήσουν. Όταν γνωστοποιούνται τέτοιου είδους περιστατικά, η συνήθης αντίδραση είναι η γυναίκα να χάνει τη δουλειά της, ενώ για τον θύτη δεν υπάρχει καμία απολύτως συνέπεια.

Μάλιστα το θύμα γίνεται πολλές φορές αντικείμενο χλευαστικών σχολίων και ειρωνείας. Είναι ελπιδοφόρο ότι υπάρχουν περιπτώσεις γυναικών που έχουν κινηθεί δικαστικά και έχουν δικαιωθεί. Δυστυχώς όμως

15 χρόνια,

αλλά τα αυτιά και τα μάτια των περισσότερων ήταν κλειστά για ένα τέτοιο “θέαμα” και μια τέτοια “μαρτυρία”. Έτσι αυτοί που απομένουν να ξέρουν είναι πάντα αυτοί που “τα περνάνε” και εκείνοι που τα συγκαλύπτουν... Τι θα μπορούσαν να πουν όλα αυτά τα χρόνια οι γυναίκες αυτές σε όλους εμάς τους υπόλοιπους, την ώρα που εμείς καθισμένοι μέσα στις προνομιούχες, εξασφαλισμένες και πολλά υποσχόμενες δουλειές μας, τις είχαμε τοποθετήσει στην αφάνεια και τη σιωπή; Την ώρα που τις είχαμε αφήσει να ζήσουν προσβεβλημένες μέσα στο εργασιακό καθεστώς που ισχύει για τους μετανάστες εργάτες στην Ελλάδα βγάζοντας τα πέρα όπως μπορούν; Και τι έχουν να πουν λοιπόν τώρα που φαίνεται ότι όλο και περισσότερων τ’ αυτιά είναι πρόθυμα ν’ ακούσουν και τα μάτια να καταδεχτούν να ρίξουν ένα βλέμμα; Τι

έχουν να πουν τώρα, που όλο και περισσότερων αντέχει ο ευαίσθητος συναισθηματικός τους κόσμος να νιώσει από τη βαρβαρότητα που η δική μας φυσιολογική καθημερινότητα παράγει σαν τη μόνη ανταμοιβή γι’ αυτές; Δε θα περιγράψουμε τίποτα σχετικό γιατί οι ίδιες δε “διηγήθηκαν” τίποτα από αυτά. Δε χρειάζεται να τεκμηριώσουν με οποιαδήποτε λόγια τη συνθήκη της σεξουαλικής τους υποτίμησης για να την κάνουν “αληθινή”. Όταν συνέβαιναν αυτά, ήταν αναγκασμένες ταυτόχρονα να δουλεύουν για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην για τις ίδιες και όσους ήταν εξαρτημένοι για την επιβίωσή τους απ’ αυτές. Και ήταν συγκεντρωμένες σ’ αυτό τους το καθήκον. Δε μας είπαν λοιπόν τις “ανατριχιαστικές” για κάποιους και “γαργαλιστικές” για άλλους, λεπτομέρειες. Σίγουρα δε μας χρωστάνε

τις περισσότερες φορές τα θύματα φοβούνται να καταγγείλουν ή το περιστατικό συγκαλύπτεται.

Σεξουαλική παρενόχληση

“Από τις πρώτες μέρες που έπιασα δουλειά στο διαπίστωσα ότι αρκετές κοπέλες ήταν στο έλεος των επιθυμιών και των εντολών ορισμένων υπαλλήλων, οι οποίοι φρόντιζαν να έχουν κολλητούς τους επόπτες των εταιριών στις οποίες δουλεύαμε. Έτσι, εάν τους άρεσε κάποια κοπέλα άρχιζε η πίεση. Πήγαιναν στον επόπτη και του έλεγαν ότι θέλουν να κάνουν παρέα μαζί της. Όταν η γυναίκα δεν ανταποκρινόταν, τότε άρχιζαν να την πιέζουν για να της δώσουν να καταλάβει ποιός κάνει κουμάντο. Συνηθίζαν, λοιπόν, να της σπάνε τα ελάχιστα ρεπό, να της δίνουν να καθαρίσει περισσότερα «κομμάτια» από όσα προέβλεπε η σύμβαση, να τη μεταφέρουν στη

νυχτερινή βάρδια. Υπήρχαν κάποιες γυναίκες οι οποίες απλά και μόνο για να μη χάσουν τη δουλειά, άρχιζαν να κάνουν δήθεν τα γλυκά μάτια, να υποκρίνονται. Όμως οι πιέσεις αυξάνονταν όλο και περισσότερο. Τότε οι γυναίκες είχαν δυο επιλογές. Ή να τα βροντήξουν κάτω και να φύγουν, οπότε έμεναν χωρίς δουλειά, ή να

είναι αρκετά;

καμιά σαδιστική ευχαρίστηση, πολύ περισσότερο καμιά ευκαιρία για μελοδραματική συγκίνηση που θα παραμερίσει για λίγο την πληκτική εναλλαγή των καθημερινών μας ενασχολήσεων. Και όμως έφταναν δυο-τρεις κουβέντες, μια λέξη εδώ και μια παρακάτω, που βγήκαν από τα χείλη όσων ήταν μπροστά όταν συνέβαιναν αυτά, για να βρεθούμε στιγμιαία μέσα στην αγριότητα του κόσμου που ζουν. Με πόση προσοχή ξεστομίστηκαν αυτές οι λέξεις. Να μην εκθέσουν, να μην προσβάλουν όσες υπέκυψαν στους εκβιασμούς. Ειπώθηκαν από τις συναδέλφους τους που κυνηγάνε εργοδότες και οργανισμούς να μαζέψουν τους κουτσουρεμένους μισθούς, τα κλεμμένα ένσημα, τις καταχρηστικές απολύσεις. Που παραπλανώνται από διευθυντές και συνδικαλιστές. Που έχουν αποφασίσει να

μας κάνουν να δούμε το αίσχος, αλλά όχι μόνο αυτό. Αυτό που συμβαίνει εδώ και τουλάχιστον 15-20 χρόνια στις νέες κυρίως και ευάλωτες μετανάστριες που δουλεύουν είτε σε εταιρίες καθαρισμού είτε μεμονωμένες, είναι ένας συνεχόμενος σκληρός εκβιασμός ώστε να αποδεχτούν την εκμετάλλευση και των τελευταίων κυττάρων της ύπαρξής τους που ορίζουν οι ίδιες. Του φύλου τους. Αυτό που συμβαίνει στις μετανάστριες είναι ότι όχι μόνο οι εργοδότες τους τις βάζουν να δουλεύουν με τους χειρότερους όρους αλλά ότι ακόμα και οι έλληνες συνάδελφοί τους κοιτάζουν πώς να επωφεληθούν, εκβιάζοντας τες στο να τους προσφέρουν σεξουαλικές υπηρεσίες. Εξωθώντας τες να πουλήσουν τα σώματά τους. Από αυτούς δηλαδή που θα περίμεναν όλες αυτές οι γυναίκες να βρουν συμπαράσταση και βοήθεια (για

ενδώσουν.”

“Επαιρναν τις κοπέλες και τις έκαναν πάσα από ‘δώ και από ‘κεί. Μέσα στους χώρους δουλειάς! Όταν εγώ πήγα εκεί αυτό ήταν ... πώς να σας το πω! Κάτι σαν τρόπος ζωής και συμπεριφοράς, σαν καθεστώς. Ναι! Έτσι ήταν τότε. Ειδικά άμα έβλεπαν καμιά νοστιμούλα αλλοδαπή, της έκαναν τη ζωή κόλαση. Βλέπετε, αυτές φοβούνταν πολύ περισσότερο από εμάς. Είχαν και το φόβο της απέλασης. Δεν μιλούσαν, επειδή εκτός από τη δουλειά τους θα έχαναν και τα ένσημα, που ήταν τόσο απαραίτητα για να μείνουν στη χώρα μας. Χωρίς δουλειά, δεν έχεις πράσινη κάρτα. Έτσι καμιά δεν μιλούσε. Τα έβλεπα αυτά τα πράγματα και σπάραζαν τα μέσα μου. Οι περισσότερες φεύγαμε σακατεμένες, σωματικά και ψυχικά.”

“Δουλεύουμε σε ένα σκλαβοπάζαρο. Από πού να αρχίσει και που να τελειώσει κανείς; Σας είναι τόσο δύσκολο να

να αντιμετωπίσουν τις αυθαιρεσίες των αφεντικών τους) υφίστανται τα χειρότερα. Γιατί όχι μόνο τους αρνούνται τη συναδελφική αλληλεγγύη που έχουν τόσο ανάγκη αλλά μέσα σ’ αυτό το δίχτυ που έχει φτιαχτεί γύρω τους για να μένουν υποτιμημένες και φοβισμένες, οι έλληνες εργάτες καιροφυλακτούν να λεηλατήσουν τα εγκλωβισμένα σώματά τους. Ποια λέξη θα μπορούσε να χαρακτηρίσει αυτή τη συμπεριφορά αν όχι η λέξη προδοσία, με κεφαλαία γράμματα;

Αν όλοι λοιπόν θέλουν στην Ελλάδα της δεκαετίας του ‘90 και του ‘00 να βγάλουν κάτι από τη μεγαμπίζνα που λέγεται εκμετάλλευση της εργασίας των μεταναστών, γιατί να μην πάρουν και οι αρσενικοί αυτού του τύπου αυτό που έχουν μάθει να πιστεύουν ότι δικαιούνται; Και αν δεν πρόκειται να αναγνωρίσουν στις μετανάστριες

καμία εργατική αξιοπρέπεια, τότε η γυναικεία αξιοπρέπεια τι τους χρειάζεται; Μόνο εμπόδιο θα τους είναι στο να επιβιώσουν. Εκεί έχει ρίξει η εξασφαλισμένη εργατική τάξη αυτής της χώρας τον εαυτό της. Πιο χαμηλά δε γίνεται. Έχουμε δει πια τον πάτο. Οι συνδικαλιστικές ηγεσίες έκλεισαν τα μάτια και τ’ αυτιά τους στις καταγγελίες όσο είχαν χρόνο να πράξουν κάτι έστω και για τα προσχήματα. Τώρα έχει κι αυτό τελειώσει. Μαζί με τη χαμένη εργατική συνείδηση κάποιων όμως, χάνονται και οι τελευταίες αυταπάτες των υπολοίπων. Υποτίμηση, βία, ταξική προδοσία. Το πλέγμα σχέσεων που επιδιώκει να αιχμαλωτίσει τις ξένες εργάτριες, που τις καθιστά ανίσχυρες, εμφανίζεται πλέον με όλες του τις συνιστώσες. Είναι βασικό λένε για τον πόλεμο να μπορείς να αναγνωρίζεις και να ξεμπροστιάζεις τον εχθρό.

καταλάβετε
ότι υπάρχουν
περιπτώσεις
γυναικών, ειδικά
των μεταναστριών
αλλά και ορισμένων
ελληνίδων, οι οποίες
πιστεύουν ότι για να
κρατήσεις αυτή τη
ρημάδα τη δουλειά
και το αβέβαιο
μεροκάματο πρέπει
να κάνεις και τα
γλυκά μάτια στον
επόπτη ή σε όποιον
έχει τη δυνατότητα

με μια κουβέντα να σε κάνει να χάσεις τη δουλειά σου;
Εδώ δεν μιλάνε απλά για σεξουαλική παρενόχληση, αλλά για
κάτι χειρότερο. Ο εκβιασμός είναι ωμός. Οι άνθρωποι που
έχουν τις εταιρίες έχουν και τα “κονέ” τους. Έτσι γλιτώνουν,
έτσι επιβιώνουν. Νομίζουν ότι είμαστε τα σκυλάκια τους και
ότι αυτοί είναι θεοί.”

Λίγες λέξεις που χόρεψαν σ' ένα άσπρο χαρτί κατάφεραν να ξεθάψουν αναμνήσεις, πρόσφατες και παλιές, από τις δικές μας ζωές. Ελπίζαμε βέβαια πως οι παλιές αναμνήσεις είχαν ψοφήσει μια χαρά, και οι πιο πρόσφατες είχαν λουφάξει αποτελεσματικά μέσα σε κάτι φορτωσιές μπάζα από εμπορεύματα που καταναλώσαμε επί τούτου, πως είχαν πνιγεί σε ποτάμια γλυκανάλατων συναισθημάτων και εξορκισμένων παρορμήσεων. Όμως αυτές άρχισαν από τότε που διαβάσαμε αυτές τις παραγράφους να κυκλοφορούν όλο και πιο συχνά στην αλάνα των καθημερινών σκέψεων. Ίσως μερικές από μας θα χρειαστεί να κάνουν μεγάλο κόπο να τις αιχμαλωτίσουν και πάλι και να τις καταχωνιάσουν εκεί που τίποτα δεν πρέπει να ξεφεύγει.

Πρέπει να μένουν εκεί γιατί βάζουν σε κίνδυνο την πολυπόθητη αυτοσυγκέντρωσή μας στο να είμαστε παραγωγικές στη δουλειά, εξυπηρετικές στις οικογένειες μας, διαθέσιμες στις προσωπικές μας σχέσεις, τυπικές στις κοινωνικές υποχρεώσεις, κλπ., κλπ. Αλλά κυρίως αποστασιοποιημένες από τον πόνο και πολύ περισσότερο τον πόνο της άλλης.

Όμως έχουμε πονέσει στ' αλήθεια, είναι καμιά που μπορεί αυτό να το πει; Η αδικία σίγουρα μας επισκέφθηκε εκεί που δεν το περιμέναμε. Και η αγανάκτηση; Χωρίς άλλο.

η
επόμενη

μέρα

Ο φόβος, ναι. Αλλά ο πόνος;

Έχουμε σίγουρα συναντηθεί και σε κείνες τις μικρές παρέες γυναικών που αφού έχει περάσει αρκετός καιρός μοιράζονται αυτές τις εμπειρίες τους εν είδη αναμνήσεων και “τσιτώνουν” παροδικά ή χαμογελούν μελαγχολικά. Αν κρίνω από τα αποτελέσματα σε μας, θα πρέπει να λειτούργησε στο να θάψουμε τις αναμνήσεις μας ακόμη βαθύτερα. Περπατώντας στο δρόμο πρόσφατα, η Έλεν είχε παρατηρήσει: “Μα γιατί δε με κοιτάζουν οι άντρες, τόσο πολύ έχω γεράσει; Παλιά δεν τολμούσες να κυκλοφορήσεις εδώ στην Ελλάδα, τόσα πειράγματα και ματιές...”. Η Έλεν είχε επιλέξει να θυμάται τα καλά προφανώς.

- Τώρα πια εδώ στην Ελλάδα οι άντρες “την πέφτουν” μόνο σε μετανάστριες, ανταπάντησα.

- Τους έχουν φοβίσει οι ελληνίδες, τους σνομπάρουν τόσο πολύ; αντέτεινε με ένα αυθεντικό ενδιαφέρον.

- Μάλλον πιστεύουν ότι έχουν περισσότερες πιθανότητες, ξεφούρνισα.

Σκέφτηκα την Διονυσία (κοινώς Ντενίζ) που ήταν λίγο ασχημούλα, κι έτσι όποιος της “την έπεφτε” το είχε σίγουρο. Η Έλεν όμως ήταν όμορφη, στυλάτη και μάλλον γοητευτική. Δεν ήταν η περίπτωση. Σε κάτι άλλο αναφερόταν όταν εκπλήσσονταν με την “αδιαφορία” των περαστικών. Τέλος, σχολίασε με αποστροφή κάτι για το αφεντικό

Συνδικαλισμός: υπόθεση αντρική

Γυναίκες και άντρες εργάτες που συνδικαλιζονται δίνουν τον εργατικό αγώνα ενάντια στα αφεντικά και τις εκμεταλλευτικές πολιτικές τους. Όμως οι γυναίκες έχουν έναν παραπάνω, αφανή αγώνα, που δίνουν, εκείνον τον ενδόμυχο αγώνα να αναδειχτούν ως ισάξια μαχητικές στα μάτια των συναδέλφων τους -συνδικαλιστών με τους οποίους καλούνται να παλέψουν πλάι πλάι.

Ας ξεκινήσουμε με το τι εννοούμε με την τελευταία πρόταση. Με τη γέννηση των σωματείων, μονάχα άντρες εργάτες μπορούσαν να ενταχθούν σε αυτά. Έπρεπε να περάσουν χρόνια και να γίνουν πολλοί γυναικείοι (σε “γυναικεία” επαγγέλματα) αγώνες ώστε να αρθεί ο αποκλεισμός για τις γυναίκες. Δε χρειάζεται πολύ φαντασία για να βρει κάποιους λόγους που συνέβαινε αυτό. Παράδειγμα, δεν τις αναγνωριζόταν ότι κατέχουν πολιτική σκέψη. Συνεπώς, πώς θα κατάφερναν να παλέψουν τον εχθρό αν δεν τον κατανοούσαν; Εύκολα θα έχαναν προσανατολισμό τους, δυσκολεύοντας τους λοιπούς συνδικαλιστές. Επίσης

επιβεβαιώνοντας τα διαχρονικά στερεότυπα που θέλει τα θηλυκά να είναι πιο ευάλωτα στις πιέσεις, δε θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στους τραμπουκισμούς των αφεντικών. Πώς το «αδύναμο φύλο» θα μαχόταν όντας τόσο «εύθραυστο»;

Στις ημέρες μας, ναι μεν οι γυναίκες βρίσκονται σε σωματεία, αυτό δε σημαίνει, παρόλα αυτά, ότι μπορούν να πρωτοστατήσουν στους εργατικούς αγώνες. Η γυναικεία εργασία δεν είναι «αντάξια» της αντρικής. Αυτό σημαίνει ότι όταν οι γυναίκες δουλεύουν, αυτό θεωρείται ότι γίνεται για το παραπανίσιο εισόδημα για την οικογένεια. Επίσης επειδή δουλεύουν σε πόστα που δεν εκλαμβάνονται σαν παραγωγικά, η εργασία τους θεωρείται κατώτερη ή και συχνά συμπληρωματική της αντρικής εργασίας. Κάτι σαν εποχιακή εργάτρια, βοηθητική ως προς τον άντρα ο οποίος, λόγω συγκυριών, δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στις οικονομικές απαιτήσεις τις οικογένειας κι έτσι καλείται η γυναίκα να βοηθήσει. Όταν αλλάζουν οι συγκυρίες αυτές, η γυναίκα παύει να εργάζεται (συνεχίζει, βέβαια, ως

που μπαίνει το ίντερνετ και βάζει τη λέξη “τσιμπούκι”, και άλλαξε συζήτηση.

Τσουβαλιασμένα όλα, soft, hard, άγνωστοι και συγγενείς, αφεντικά και προϊστάμενοι, κολλημένοι γκόμενοι και επίδοξοι σύζυγοι, “κωλόχερα” και επιδειξιές, πορνόγεροι και τσόγλανοι, κοκοράκια και “φίλοι που περιμένουν την ευκαιρία”, γίνονταν στο τέλος μια φανταστική παρτούζα που ευτυχώς την πήραμε χαμπάρι τη δουλειά και φύγαμε εγκαίρως απ’ το πάρτυ. Γλυτώσαμε που λένε παρά τρίχα. Γουρουνότριχα, αλλά μη τα ψειρίζουμε αφού τη γλυτώσαμε.

Όμως τότε δε τα λέγαμε έτσι. Ήταν η εύθραυστη κοινωνικοποίησή μας, η ανάγκη μας να βρούμε δουλειά, οι άντρες που “θα μπορούσαμε” να κάνουμε σχέση, κλπ., κλπ. Και για το καθένα απ’ αυτά και μια ανάμνηση.

Σε μια από τις πρώτες δουλειές που πήγα το αφεντικό εκτίμησε τις ικανότητές μου στη δουλειά και με κάλεσε να περιμένω μετά το σχολασμα να με ενημερώσει για το αντικείμενο “νέων και αναβαθμισμένων αρμοδιοτήτων” μου. Βγήκε από το μπάνιο φορώντας ένα μπουρνούζι. Στο μπλα-μπλά τηλεφώνησε η φίλη του. Κάθισε δίπλα μου και μιλώντας της στο τηλέφωνο άρχισε να με χαϊδεύει. Έμεινα κόκαλο. Υπάρχει αυτό το πράγμα. Τα πόδια μου είχαν παραλύσει και δε συνειδητοποίησα πόσο κράτησε το τηλεφώνημα. Από κουβέντα, ούτε λόγος. Τσιμουδιά. Δεν θυμάμαι το πότε βρέθηκα να κατεβαίνω τη σκάλα, πιο ασανσέρ, μόνο να προσπαθώ να αναπνεύσω θυμάμαι στο φανάρι πιο κάτω. Φόβος. Τι έκανα; Γιατί δεν το υποψιάστηκα, γιατί δε σκέφτηκα ότι θα ήμουν μόνη σε ένα άδειο γραφείο; Σίγουρα έφταιγα, σε ποιόν να το πω; Αν είχε κλειδώσει την πόρτα;

Χρόνια αργότερα, σε μια άλλη δουλειά ανέφερα ότι είχα δουλέψει σ’ εκείνο το γραφείο. Η Στέλλα που καθόταν στη διπλανή θέση, είπε πως κι εκείνη είχε δουλέψει εκεί. Παλιά. Μετά δεν έβγαλε μιλιάρη για όλη τη μέρα.

Αυτό εννοώ όταν λέω για κάτι αναμνήσεις από τις δικές μας ζωές. Μόνο που φεύγοντας από κει έκανα ένα εξάμηνο να κοιτάξω πάλι για δουλειά.

«νοικοκυρά»). Συνέπεια αυτών των διακρίσεων είναι οι γυναίκες να απαξιώνονται, να αποφεύγονται συνεργασίες με αυτές ακόμα και σήμερα, εκλαμβάνοντας τες ως ευκαιριακές στον επαγγελματικό τομέα.

Και εις το πηλίκο μηδέν

Όλα τα παραπάνω ωφελούν, περισσότερο από καθέναν, τα αφεντικά. Ακολουθώντας τη δοκιμασμένη συνταγή του «διαίρει και βασίλευε» χωρίζουν τα υποκείμενα σε “ομάδες”. Αυτό οδηγεί στο να ξεχνούν τα τελευταία τον κύριό τους αντίπαλο, την εργοδοσία, την αφετηρία της εκμετάλλευσης, και να αναλώνονται σε εσωτερικά ζητήματα.

Πολλά επαγγέλματα έχουν χαρακτηριστεί ως υποτιμημένα στα μυαλά μας, σε σχέση με τα άλλα, αυτά τα επαγγέλματα που δείχνουν να προσφέρουν κάποιο παραγωγικό έργο. Τέτοιο υποτιμημένο επάγγελμα είναι κι αυτό της καθαρίστριας που το κάνουν κατ’εξοχήν γυναίκες. Χαμηλόμισθα, με άθλιες

συχνά συνθήκες δουλειάς, μεγάλη σωματική καταπόνηση. Οι εργάτριες, στην προκειμένη, έχουν μεγάλη ανάγκη να βγάλουν χρήματα. Έτσι δε διαπραγματεύονται με τα αφεντικά. Όταν όμως διαπραγματευτούν, δύσκολα έχουν απήχηση στους συναδέλφους τους για όλους τους παραπάνω λόγους συν το ότι ένα “υποτιμημένο επάγγελμα δεν είναι παραγωγικό σε σχέση με άλλες εργασίες”. Έτσι καθόλου δύσκολα τα αφεντικά φιμώνουν κάθε προσπάθεια αντίστασης με βία. Χωρίς αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των εργατών, τέτοιοι αγώνες καταστέλλονται πριν καλά καλά ξεκινήσουν. Αποτέλεσμα ο οποιοσδήποτε αγώνας τους για διεκδίκηση να μην έχει την ορατότητα που θα είχε ένας αντίστοιχος αγώνας σε κάποιο μη υποτιμημένο επάγγελμα.

Η διαπραγμάτευση με τα αφεντικά γινόταν και θα γίνεται σχεδόν αποκλειστικά από τους άντρες συνδικαλιστές. Τις περισσότερες φορές που γυναίκες συνδικαλίστριες προσπάθησαν μόνες να λύσουν τα ζητήματα τους αντιμετωπίστηκαν με βία ή / και με απαξίωση. Η αποφασιστικότητά τους για ταξική πάλη καθώς και η απόφαση των αντρών να δώσουν αξία σ’αυτούς τους αγώνες τους θα είναι αυτό που θα αλλάξει τα πράγματα.

- Τι έχεις;

- Τίποτα.

- Τι έχεις;

- Τίποτα, κάνε δουλειά σου. Τι έχει να φάμε;

Είχαμε βουρκώσει όλες μας αν θυμάστε, λίγο καιρό πριν, παρακολουθώντας το *sweet monie* και όσο να ‘ναι προσγειώθηκα απότομα.

Η μάνα έφερνε πάντα φαγητό από το μαγαζί όταν γυρνούσε το βράδυ. Μαγείρευε στο εστιατόριο, και δε προλάβαινε να μαγειρέψει σπίτι.

Βέβαια κάθε φορά το ίδιο. Αυτό που έμενε. Στο τέλος καμιά δεν το έτρωγε. Το έτρωγε μόνη της για να μην το πετάξει.

- Γιατί δεν έρχεσαι να δουλέψεις στο μαγαζί;

- ...

- Για σας το πήρα.

- (ναι, καλά και περιμένεις να το πιστέψουμε, αφού δεν μας ρώτησες αν το θέλουμε, μας ρώτησες;)

- Έδωσα τόσα λεφτά και δουλεύουν οι ξένοι, κι εσείς που είναι δικό σας σταματήσατε να ‘ρχεστε.

- (βέβαια, πήγες και ακούμπησες όλα τα λεφτά εκεί και μας έχεις στο дуάρι, πέντε άτομα, μπράβο αγάπη!)

- Εγώ σας αγαπάω, πόνεσα να σας γεννήσω.

- (...επισκλ..)

- “Τα ξένα χέρια είναι μαχαίρια”.

- (Κλ. Καλά ‘νταξει, λε κουτώ)

- Αν ήταν ο πατέρας σας...

- Σςςς. Δε βλέπεις ότι παρακολουθώ την ταινία;

Πολλοί θέλουν να πιστεύουν ότι το να είσαι μέλος ενός σωματείου ή και να εκλέγεσαι στα αντιπροσωπευτικά όργανά του είναι από μόνο του μια συνθήκη αναγκαία και ικανή για να υπάρχουν και οι όροι μιας ταξικής αντιπαράθεσης. Όμως, και εδώ θα κάνουμε μια παρένθεση, δεν πρέπει να βιαστούν να βγάλουν συμπέρασμα από αυτό που αναφέραμε. Δε σκοπεύουμε να μπορούμε στη συζήτηση που λέει σωματεία ή όχι σωματεία σαν πρόταση οργάνωσης των εργατών. Σκοπεύουμε να διατυπώσουμε την πεποίθηση πως πίσω από κάθε σωματείο ή μη σωματείο, πίσω από κάθε μορφή οργάνωσης των εργατών, υπάρχει αυτό που θα τους κάνει ανταγωνιστικούς και εύστοχους στον αγώνα τους, και αυτό δεν είναι παρά οι κατακτημένες μεταξύ τους σχέσεις εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης.

Αυτό είναι που μας αποδεικνύει και η δράση των γυναικών της Πανελληνίας Ένωσης Καθαριστριών και Οικιακού Προσωπικού (πεκοπ). Όπως είδαμε, αυτές οι γυναίκες που δουλεύουν που δουλεύουν στο χώρο των καθαρισμών μέσα από το καθεστώς των εργολαβιών, μαζί πέρασαν πολλά και για πολλά χρόνια. Και μέσα σ' αυτά είχαν αν αντιμετωπίσουν

και σεξουαλικές επιθέσεις στους χώρους δουλειάς. Το πώς ανταπεξήλθαν όλα αυτά είναι κάτι παραπάνω από φανερό. Με τη μεταξύ τους αλληλεγγύη. Αυτή ήταν που τις έκανε να ξεφύγουν από τη θέση του θύματος που οι επιθέσεις αυτές τοποθετούν όσες τις υφίστανται. Και δεν ήταν οι υλικοί όροι που η κάθε μία ξεχωριστά μπορούσε να εξασφαλίσει για τον εαυτό της μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Το λένε οι ίδιες, και οι ίδιες τους οι πράξεις το λένε. Σχέσεις τέτοιες που φτιάχτηκαν μέσα σ' αυτά τα χρόνια ήταν τόσο σημαντικές που μπορούν να διατηρούνται, και διατηρούνται όπως μας λένε, ακόμα και μ' αυτές που έχουν φύγει από τη δουλειά. Που όχι απλώς δεν είναι στο σωματείο, αλλά που δε δουλεύουν καν σαν καθαρίστριες. Και όμως από τις σχέσεις τους αυτές συνεχίζουν και παίρνουν δύναμη οι "συνδικαλισμένες" της πεκοπ. Σ' αυτές αναφέρονται όταν μιλάνε για το "εμείς". Και θα ήταν μεγάλη πλάνη να τις θεωρήσουμε αποκλειστικά σχέσεις γυναικείας αλληλεγγύης. Ότι αυτό που αναπτύχθηκε μεταξύ τους ήταν γυναικεία αλληλεγγύη και μόνο. Θα μπορούσαν να αλληλοκατηγορούνται εποφθαλμιώντας τα προνόμια οι μεν των δε, να εχθρεύονται, να χωρίζονται σε ελληνίδες και

Φασισμός ξε-φασισμός, αυτή είναι η οικογένεια.

Να σταματήσω; Ποιες τα περνάνε τώρα; Και πως τι βγάζουν χωρίς εν τέλει την "οικογενειακή αγάπη";

Πιάσαμε δουλειά στο μπαράκι. Μικρό το μπαράκι, απόμερο, μικρός ο μισθός. Είχε ένα μαυροπίνακα. Δύο ψευδώνυμα και από κάτω σταυρουδάκια. Πέρασε καιρός. Τα σταυρουδάκια αυξάνονταν σε ανύποπτους χρόνους. Ο "δικός" μου μπαστακώνονταν μέχρι να κλείσουμε και τα αφεντικά τον κοιτούσαν με μισό μάτι γιατί ερχόταν φτιαγμένος και δεν έπινε παρά ένα με το ζόρι. Νόμιζα. Κι όλο με ξεμονάχιαζαν στο υπόγειο που είχαν την κάβα και μου έλεγαν τη θεά είμαι. Εγώ τουμπεκί, τι να πω; Ότι δεν είμαι θεά;

- Να σβήσω τον πίνακα; Έχει γεμίσει.

- Όχι, δεν έχει κλείσει η σεζόν, και λείπεις κι εσύ.

Τα αφεντικά δύο. Σπóρτσμεν και χιουμορίστες. Μόλις έκλεισε η σεζόν ο δικός μου μίλησε να πάω εκεί που είχε κλείσει να δουλέψει κι αυτός.

Εξάρτηση ξε-εξάρτηση έτσι είναι οι προσωπικές σχέσεις.

Να σταματήσω; Ποιες τα περνάνε τώρα; Και πως τι βγάζουν χωρίς τη συνδρομή του "έρωτα της ζωής" τους;

Να σταματήσω. Να μη τα ψειρίζουμε αφού τη γλιτώσαμε.

Όμως είναι αλήθεια, όλες αυτές οι αναμνήσεις της αδυναμίας μας να αντιμετωπίσουμε τους εκβιασμούς που αναμφισβήτητα οι περισσότερες έχουμε υποστεί προσπαθώντας να επιβιώσουμε κρατώντας αυτό που θα λέγαμε σχηματικά τη γυναικεία μας αξιοπρέπεια, δεν είναι και αναμνήσεις του πόνου που προκαλεί ο εξαναγκασμός είτε αυτός λέγεται βιασμός είτε λέγεται βιασμός που έχει αποδεχτεί. Όπως είναι αλήθεια ότι τ' αφεντικά βρίσκονται πάντα στις ίδιες θέσεις εξουσίας και με τις ίδιες προθέσεις

ξένες, γριές και νέες, παντρεμένες (και γι' αυτό ηθικές) και ανύπαντρες (και γι' αυτό ανήθικες). Όμως κάτι τέτοιο δεν έγινε γιατί η γυναικεία τους αλληλεγγύη στηρίχθηκε από την εργατική τους συνείδηση. Και γι' αυτό, αυτή την εργατική συνείδηση ήταν που τροφοδότησε με τη σειρά της η γυναικεία τους αλληλεγγύη. Που τη βοήθησε να αναπτυχθεί σε δύναμη διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους. Και όταν λέμε εργατική συνείδηση, τι εννοούμε;

Ήταν η εμπειρία τους από τα δεινά της υποτέλειας τους, αυτή η ανελέητη εμπειρία που κάνει τους ανθρώπους σιωπηλούς και επιφυλακτικούς, παρατηρητικούς αλλά όχι περιέργους, εσωστρεφείς αλλά όχι αδιάφορους. Ήταν η συλλογικά βιωμένη αυτή εμπειρία που τις οδήγησε στην κατανόηση της ειδικής κατάστασης τους μέσα στο πλήθος των σχέσεων εργασίας που είναι πραγματοποιημένες εδώ και εκεί. Μια τέτοια εμπειρία που αφήνει τους ανθρώπους βουβούς αλλά όχι παθητικούς. Που μπορεί να τους κρατά μέσα στην

υποτέλεια, φτιάχνει όμως και τα όρια αυτής της υποτέλειας.

Γιατί, μην ξεχνάμε πως αυτό που τελευταία διεκδικούσαν, πριν από τη επίθεση στη γραμματέα της πεκοπ, οι "συνδικαλισμένες", ήταν να μην υποχρεωθούν να υπογράψουν ψέματα ότι πήραν το δώρο των Χριστουγέννων, ενώ κάτι τέτοιο δεν είχε συμβεί. Με λίγα λόγια: "κάντε ότι σας παίρνει, αλλά μη θεωρήσετε ούτε στιγμή ότι γι' αυτό θα σας διευκολύνουμε, ότι θα δώσουμε τη συγκατάθεσή μας στο να μας εκμεταλλεύεστε, ότι θα βάλουμε την υπογραφή μας". Αυτό εννοούμε σαν εργατική συνείδηση. Τα όρια της υποτέλειας. Όχι τις πορείες και τις άγριες απεργίες. Αυτή τη δυνατότητα άρνησης να δικαιώνουμε την εκμετάλλευση μη υπογράφοντας λευκές επιταγές στ' αφεντικά.

Γι' αυτό και η γυναικεία αλληλεγγύη των καθαριστριών πηγάζει από την εργατική τους συνείδηση και είναι κομμάτι της εργατικής τους αλληλεγγύης. Όλα τα άλλα είναι περιττά.

κανιβαλισμού των σωμάτων μας και εκμαυλισμού των ψυχών μας.

Οι καιροί έχουν αλλάξει και στη θέση των δικών μας σωμάτων βρίσκονται αυτά κάποιων άλλων γυναικών. Για τις περισσότερες απ' αυτές, οι συνθήκες μέσα στις οποίες καλούνται να δουλέψουν περιλαμβάνουν τέτοιους εξαναγκασμούς. Συμβαίνουν απροκάλυπτα και είναι απενοχοποιημένοι από το σύνολο της κοινωνίας μας. Γιατί;

Σίγουρα η απάντηση είναι σύνθετη. Αυτά που θα μπορούσαν να ειπωθούν είναι πολλών ειδών. Θα ξεχωρίσουμε μία απάντηση που μας αντιστοιχεί. Αυτή που λέει ότι μέσα από την αυτάρκειά μας, εμείς, οι υπόλοιπες, χαρήκαμε που τη γλιτώσαμε και δε νομίζουμε ότι οφείλουμε τίποτα και σε καμία. Ούτε ένα βλέμμα κατανόησης ούτε μια φωνή διαμαρτυρίας ούτε μια κίνηση αλληλεγγύης, μια κίνηση εχθρότητας απέναντι σ' αυτούς που προκαλούν αυτόν τον πόνο. Πολύ περισσότερο το να κάνουμε το ζήτημα αυτό αντικείμενο ενός δικού μας αγώνα για να αλλάξει αυτή η κατάσταση, να πάψει να ισχύει αυτό το αόρατο καθεστώς.

Τόσα δικαιώματα, τόσες ελευθερίες που απολαμβάνουμε. Τόση χειραφέτηση. Τζάμπα, ε;. Χαμένα πάνε.

Γαμώ τα δικαιώματα μας - γαμώ τα δικαιωμάτά "σας".

Και αν δεν το κάναμε τότε που παραλίγο κάτι να μας "συμβεί", γιατί δεν είχαμε τα κότσια να το παλέψουμε, γιατί δεν το κάνουμε τώρα που έχουμε τις δυνάμεις; Τώρα, αλλά και πάντα, αντέχουμε να μοιραστούμε τον πόνο αυτόν των "άλλων", των "άτυχων" γυναικών, φτάνει να το θελήσουμε. Δε θα μας συντρίψει, θα μας λυτρώσει από τις αναμνήσεις αυτοενοχοποίησης. Από τις αναμνήσεις του κυνηγημένου θηράματος. Από τις αναμνήσεις των συμβιβασμών που κάναμε.

Κάποιες το ψιθυρίζουν δίπλα μας. Κλώτσησαν την πέτρα της λήθης. Ας τις ευχαριστήσουμε γι' αυτό και επιτέλους ας πάρουμε τη συνεχόμενη άσκηση αυτής της βίας σαν πρόκληση. Σε μας απευθύνεται. Είμαστε σε θέση κι εμείς, δίχως άλλο, να επιτεθούμε.

